EXPUNERE DE MOTIVE

Secţiunea 1
Titlul proiectului de act normativ

Proiect de Lege pentru punerea în aplicare a Legii nr.287/2009 privind Codul civil

Secţiunea a 2-a
Motivul emiterii actului normativ

1. Descrierea situaţiei actuale

1.1. Noul Cod civil, devenit realitate normativă ca urmare a adoptării sale prin Legea nr.287/2009, pune în operă o reformă de profunzime a sistemului juridic românesc.

Instrument modern de reglementare a aspectelor fundamentale ale existenţei individuale şi sociale, noul Cod civil valorifică experienţa reformelor recente în domeniul dreptului civil realizate de alte state (Italia, Franţa, Canada - provincia Quebec, Olanda, Spania), precum şi prevederile din instrumente de drept european şi internaţionale. Pentru a răspunde imperativelor unui prezent dinamic, realităţilor vii şi în continuă schimbare, sunt promovate soluţii noi, sunt revizuite instituţii devenite clasice, sunt puse în valoare principii recunoscute în plan internaţional, dar care nu au fost încă implementate în spaţiul românesc.

Toate aceste elemente de noutate implică eforturi semnificative pentru punerea lor în aplicare în mod corect, unitar, coerent şi sistematic.

1.2. Noul Cod civil a modificat radical concepţia de ansamblu asupra materiei, optând, după modelul Codurilor civile italian, elveţian şi, mai recent, olandez, pentru o concepţie monistă de reglementare a raporturilor de drept privat. Pentru a respecta această perspectivă, totalitatea reglementărilor privitoare la persoane, relaţiile de familie şi relaţiile comerciale au fost încorporate în Codul civil, diviziunea tradiţională în raporturi civile şi raporturi comerciale nu a mai fost menţinută şi au fost consacrate diferenţieri de regim juridic în funcţie de calitatea de profesionist, respectiv non-profesionist a celor implicaţi în raportul juridic obligaţional.

Modificarea de concepţie impune adaptarea cadrului legal actual care se fundamentează pe dualitatea civil-comercial. Aşadar, unitatea de aplicare a Codului civil este condiţionată de capacitatea legii de punere în aplicare de a asigura reflectarea principiului monismului în ansamblul normelor în materie civilă şi comercială.

1.3. În acelaşi fel, fiecare Carte a noului Cod civil aduce elemente de noutate în raport cu reglementarea actuală, adaptând normele civile realităţilor de astăzi şi tendinţelor legislative reformatoare manifestate în alte sisteme de drept.

Cu titlu de exemplu, în *Cartea I*, „Despre persoane", au fost regândite regulile generale privind patrimoniul persoanelor fizice şi juridice, menţinându-se divizibilitatea patrimoniului şi consacrându-se posibilitatea constituirii unor mase patrimoniale de afectaţiune in cadrul cărora actele de transfer al bunurilor dintr-o masă în alta sunt calificate ca acte de administrare internă, iar nu de înstrăinare.

Un titlu special este consacrat protecţiei drepturilor personale nepatrimoniale prin mijloace juridice specifice, fiind expres reglementat dreptul celui vătămat ori ameninţat cu o atingere ilicită adusă personalităţii sale să ceară oricând instanţei interzicerea săvârşirii faptei ilicite, dacă ea este iminentă, încetarea încălcării şi interzicerea ei pentru viitor, dacă ea încă durează, constatarea caracterului ilicit al faptei săvârşite, dacă tulburarea pe care ea a creat-o încă subzistă.

Introducerea unor soluţii noi sau, după caz, revizuirea soluţiilor vechi obligă la identificarea impactului asupra actelor normative actualmente în vigoare şi la adaptarea lor corespunzătoare.

Cartea a II-a, „Despre familie", oferă soţilor, pentru prima dată, posibilitatea de a alege între regimul comunităţii legale, cel al comunităţii convenţionale sau cel al separaţiei de bunuri. Spre deosebire de actuala reglementare, cei care nu vor dori să li se aplice comunitatea legală vor putea încheia convenţii matrimoniale. În timpul regimului comunităţii, bunurile comune pot fi împărţite, în tot sau în parte, prin bună învoială, prin act încheiat în formă autentică notarială sau pe cale judecătorească.

De asemenea, noul Cod civil reglementează, în detaliu, divorţul pe cale administrativă sau prin procedură notarială şi instituie competenţa unei singure instanţe, instanţa de tutelă, pentru aplicarea tuturor măsurilor şi soluţionarea tuturor litigiilor prevăzute de această Carte în sarcina instanţelor judecătoreşti.

Implementarea acestor noi concepte presupune operarea, în prealabil, a numeroase şi substanţiale modificări instituţionale, dar şi o atentă revizuire a cadrului normativ special ce constituie astăzi izvorul de drept al acestei materii.

Cartea a III-a, "Despre bunuri", conţine un număr semnificativ de elemente de noutate a căror punere în aplicare trebuie atent pregătită. Astfel, noul Cod civil reglementează proprietatea periodică, instituie posibilitatea de dobândire prin uzucapiune tabulară a dreptului de proprietate si a altor drepturi reale, stabilindu-se şi condiţii restrictive de aplicare în ce priveşte uzucapiunea extratabulară, introduce instituţia fiduciei (corespondenta *trust-ului* în *common-law*) şi consacră pentru prima dată în dreptul românesc instituţia administrării bunurilor altuia.

În materia cărţii funciare, modificarea este radicală, noul Cod civil instituind caracterul constitutiv al înscrierii constituirilor sau strămutărilor drepturilor reale asupra imobilelor. Această nouă perspectivă are un important impact în plan instituţional şi impune abrogarea sau revizuirea unui număr substanţial de dispoziţii legale care reglementează actualmente acest domeniu.

Cartea a IV-a, „Despre moştenire şi liberalităţi", reglementează, după modelul Codului civil francez şi cel al provinciei Québec, cazurile de nedemnitate absolută şi nedemnitate judiciară, efectele nedemnităţii, precum şi faptul că aceste efecte pot fi înlăturate prin manifestarea expresă a voinţei defunctului. De asemenea, instituţia reprezentării succesorale a fost reformată, permiţându-se reprezentarea nedemnului şi (prin prezenta lege) a renunţătorului.

În materia testamentului, Codul civil a inovat din mai multe puncte de vedere: a accentuat necesitatea manuscrierii testamentului olograf; a modernizat materia testamentelor privilegiate; a unificat şi simplificat dispoziţiile în materia efectelor legatelor.

Totodată, sancţionând soluţii jurisprudenţiale şi doctrinare române şi franceze sunt consacrate între altele: relaxarea interdicţiei substituţiei fideicomisare, reglementarea liberalităţilor reziduale, un sistem unitar şi simplu de calculare a cotităţii disponibile, extinderea, ca regulă, a reducţiunii prin echivalent, etc.

Aceste prevederi, prin caracterul lor de noutate, obligă la stabilirea unor norme de aplicare, pentru a nu lăsa loc interpretării şi practicii neunitare.

Cartea a V-a, „Despre obligaţii", este cea mai clară expresie a noii viziuni, moniste, a Codului civil. Modificările în raport cu actuala reglementare, de la izvoarele obligaţiilor, până la executarea silită a obligaţiilor şi garantarea acestora, sunt substanţiale, iar, sub unele aspecte, chiar radicale.

Lărgirea sferei izvoarelor obligaţiilor, modificarea regimului nulităţii, instituirea posibilităţii de a contracta cu privire la bunuri care, la data încheierii contractului, aparţin unei terţe persoane, strămutarea riscului în contractele translative de proprietate odată cu predarea bunului, reglementarea expresă a impreviziunii şi a denunţării unilaterale ca modalitate de încetare a oricărui tip de contract încheiat pe durată nedeterminată, includerea, în materia răspunderii civile delictuale, a unor soluţii consacrate în doctrină şi jurisprudenţă (răspunderea pentru vătămarea unui interes, iar nu numai a unui drept subiectiv), extinderea răspunderii comitentului pentru fapta prepusului, modificarea regulilor în materie de executare silită a obligaţiei de a face, introducerea instituţiei preluării de datorie, modernizarea regimului juridic al rezoluţiunii şi rezilierii contractelor sinalagmatice, codificarea unor contracte (precum: contractul de furnizare, contractul de comision, contractul de expediţie, contractul de agenţie, contractul de intermediere, contractul de întreţinere, unele contracte bancare), includerea bunurilor mobile în domeniul ipotecii, sunt doar câteva dintre elementele reformei în materia obligaţiilor consacrate de Codul civil, elemente ce impun o atentă considerare a aspectelor de drept tranzitoriu.

Noul Cod civil consacră numeroase soluţii novatoare şi în materia prescripţiei. Astfel, *Cartea a VI-a*, „Despre prescripţia extinctivă, decăderea şi calculul termenelor" prevede, după modelul legislaţiilor moderne, posibilitatea părţilor ca, în limitele şi condiţiile prevăzute de lege, să modifice durata termenelor de prescripţie ori să modifice cursul prescripţiei extinctive (cu excepţia drepturilor de care părţile nu pot să dispună, precum şi acţiunile derivate din contractele de adeziune, de asigurare şi cele supuse legislaţiei consumatorului). De asemenea, s-au instituit noi cazuri de suspendare a prescripţiei extinctive (de exemplu: în cazul negocierilor purtate în scopul rezolvării pe cale amiabilă a neînţelegerilor dintre părţi sau în cazul necesităţii parcurgerii unei proceduri de conciliere prealabile prevăzute de lege). Totodată, prin derogare de la regula *accessorium sequitur principale*, în materia garanţiilor ipotecare, prescripţia dreptului la acţiune privind creanţa principală nu atrage şi stingerea dreptului la acţiunea ipotecară.

Cartea a VII-a „Dispoziţii de drept internaţional privat" a preluat în noul Cod civil prevederile Legii nr.105/1992 privind raporturile de drept internaţional privat, prevederi ce au fost însă revizuite pentru a fi puse în acord cu noua concepţie în materia dreptului familiei şi cu instrumentele de drept european şi internaţionale în domeniul dreptului internaţional privat. Cu titlu de exemplu, amintim că noua reglementare consacră autonomia de voinţă a soţilor, în sensul posibilităţii de a alege, în anumite limite, legea aplicabilă regimului matrimonial şi distinge între efectele personale şi cele patrimoniale generale ale căsătoriei (regimul primar imperativ), pe de o parte, şi regimurile matrimoniale propriu-zise (legale şi secundare), pe de altă parte. De asemenea, au fost reglementate condiţiile în care poate fi recunoscută în România desfacerea căsătoriei prin repudiere/denunţare unilaterală, necunoscută în dreptul român.

Elementele de noutate ale acestei cărţi obligă la identificarea regulilor care să guverneze tranziţia de la actualul regim juridic, consacrat de Legea nr.105/1992, la noul regim juridic prevăzut de Codul civil.

2. Schimbări preconizate

2.1. Intrarea în vigoare a Codului civil, alături de celelalte trei coduri, procedură civilă, penal, procedură penală, reprezintă obiectivul fundamental al reformei iniţiate de Guvern. Importanţa acestui obiectiv depăşeşte graniţele sistemului justiţiei, constituind un punct de cotitură nu doar pentru reforma instituţiilor dreptului şi a justiţiei din România, ci şi pentru societatea românească în ansamblul ei.

Succesul implementării reformei legislative va asigura desprinderea definitivă a României de era postcomunistă a tranziţiei şi cantonarea ireversibilă în universul de valori şi instituţii ale lumii euroatlantice.

Această reuşită este însă condiţionată de consecvenţa, rigurozitatea şi coerenţa demersurilor ce vor fi întreprinse în vederea pregătirii aplicării dispoziţiilor legale de drept substanţial şi procedural ale celor patru coduri. În ansamblul acestor demersuri, elaborarea, promovarea şi adoptarea legilor de punere în aplicare a codurilor reprezintă etape de importanţă şi complexitate deosebite.

2.2. Punerea în aplicare a Codului civil, lege fundamentală ce reglementează ansamblul raporturilor de drept privat, implică, la rândul ei, o activitate de documentare, analiză de profunzime, dar şi o activitate legislativă elaborată, ale cărei principale direcţii sunt:

- ***instituirea dispoziţiilor tranzitorii care să realizeze trecerea de la vechea la noua reglementare***

Proiectul prezentei legi de punere în aplicare a Codului civil consacră principiile general recunoscute ale dreptului tranzitoriu, neretroactivitatea legii noi şi aplicarea imediată a legii noi. De asemenea, aceste principii generale sunt particularizate prin raportare la fiecare Carte a noului Cod civil, arătând modul în care acestea acţionează în diferite situaţii speciale.

- ***asigurarea compatibilităţii noului Cod civil cu celelalte legi în vigoare***

Proiectul de lege face primul pas în direcţia compatibilizării legislaţiei în vigoare cu prevederile noului Cod civil, realizând inventarul normelor care vor fi abrogate la data intrării sale în vigoare şi propunând modificările necesare ale normelor primare, urmând ca, în aplicarea acestora, instituţiile competente să iniţieze, dacă este cazul, legislaţie secundară (nouă sau de modificare a actelor normative secundare existente).

- ***corelarea dispoziţiilor noului Cod civil, între ele, dar şi între acestea şi prevederile noului Cod de procedură civilă***

Analiza minuţioasă a fiecărei norme a noului Cod civil prin raportare la celelalte dispoziţii ale acestuia şi la legislaţia ce va fi afectată de intrarea sa în vigoare a făcut posibilă, identificarea unor necorelări sau erori în chiar textul acestei opere legislative fundamentale. Acestea ar fi de natură să influenţeze negativ aplicarea sa unitară, sistematică.

De altfel, cum era şi firesc posibile dificultăţi de interpretare au fost semnalate deja de doctrina de întâmpinare a noului Cod, precum şi de concluziile discuţiilor cu practicienii realizate în etapa ulterioară publicării acestuia în Monitorul Oficial.

Totodată, analiza legislaţiei relevante în vigoare a evidenţiat necesitatea codificării anumitor norme de drept comun din legile speciale, legi ce urmează a fi abrogate integral. Această operă de codificare implică efectuarea unor modificări, relativ reduse ca număr, asupra Codului civil.

Nu în ultimul rând, în etapa elaborării proiectului de lege de punere în aplicare a noului Cod civil a fost urmărită asigurarea corelării soluţiilor noului Cod civil cu cele ale noului Cod de procedură civilă, recent adoptat. Această analiză comparativă a pus în lumină necesitatea amendării, asupra câtorva aspecte limitate, îndeosebi formale a dispoziţiilor noului Cod civil.

Din aceste motive, urmând modelul legilor de punere în aplicare a Codului civil italian şi respectiv din Canada-provincia Quebec, precum şi al Decretului Lege prin care a fost modificat şi republicat Codul civil Carol al II-lea din 1940, prezentul proiect de lege propune corectarea acestor elemente de inconsistenţă normativă.

2.3. Structura Proiectului de lege urmează structura Codului a cărui aplicare o asigură, astfel că titlului preliminar şi fiecărei cărţi a noului Cod civil îi corespunde câte un titlu în prezentul proiect de lege.

Proiectul debutează cu un titlu ce integrează principiile generale de drept tranzitoriu pe care se fundamentează aplicarea noilor norme civile sau, după caz, a vechilor dispoziţii civile, şi se încheie cu un titlu intitulat „Dispoziţii finale", care include actualizări de concepte în cuprinsul Codului şi în alte acte normative, lista normelor ce urmează a fi abrogate (la nivel primar) şi termenele în care, pentru asigurarea armonizării cu noul Cod civil, urmează a fi promovate, o serie de acte normative speciale (primare şi secundare), de către instituţiile cu iniţiativă legislativă în materiile asupra cărora Codul are incidenţă.

Astfel cum anunța Legea nr.287/2009 în articolul său final (art.2664), termenul de intrare în vigoare a Codului civil urmează a fi stabilit prin legea de punere în aplicare a acestuia. În temeiul acestei dispoziții legale, proiectul de lege propune ca termen de intrare în vigoare a Codului civil data de 1 octombrie 2011.

2.4. Prezentarea soluțiilor proiectului de lege pentru punerea în aplicare a Codului

Titlul I – Dispoziții generale

Sub aspect tranzitoriu, Proiectul de lege face aplicarea principiului constituțional al neretroactivității legii, prevăzând că „actele şi faptele juridice încheiate ori, după caz, săvârşite sau produse înainte de intrarea în vigoare a Codului civil nu pot genera alte efecte juridice decât cele prevăzute de legea în vigoare la data încheierii sau, după caz, a săvârşirii ori producerii lor."

Forța acestui principiu este consolidată de art. 4 al Proiectului, potrivit căruia „actele juridice nule, anulabile sau afectate de alte cauze de ineficacitate la data intrării în vigoare a Codului civil rămân supuse dispozițiilor legii vechi, neputând fi considerate valabile ori, după caz, eficace, potrivit Codului civil sau dispozițiilor prezentei legi."

De asemenea, potrivit art.5, noile dispoziții ale Codului civil sunt, în principiu, de aplicare imediată în cazul situațiilor juridice în curs.

Titlul al II-lea – Dispoziții cu privire la Titlul preliminar

Codul civil creionează, chiar din titlul său preliminar, noua filozofie a sistematizării drept privat, respectiv monismul reglementării raporturilor de drept privat. Acest principiu nu poate fi doar firul conductor al Codului civil, el trebuie să continue a se reflecta în legislația specială. Tocmai de aceea, proiectul de lege pentru punerea în aplicare a noului Cod civil propune abrogarea Codului comercial şi înlocuirea, în cuprinsul legii societăților comerciale, a termenului „act de comerț" cu o sintagmă enumerativă „activități de producție, comerț sau prestări servicii" şi integrarea în conceptul de „profesionist" a mai multor termeni care se subsumează definiției de „persoană care exploatează o întreprindere („comerciant, întreprinzător, agent economic, precum şi orice alte persoane autorizate să desfăşoare o activitate cu sau fără caracter economic, astfel cum aceste noțiuni sunt prevăzute de lege, la data intrării în vigoare a Codului civil").

În acelaşi sens, pentru a se marca renunțarea la dualitatea comercial-civil, în Proiectul de lege de punere în aplicare se prevede că „în toate actele normative, expresiile „acte de comerț" şi „fapte de comerț" se înlocuiesc cu sintagma „activități de producție, comerț sau prestări de servicii".

Titlul al III-lea, Dispoziții cu privire la Cartea I, „Despre persoane"

Punând în valoare principiul potrivit căruia faptelor juridice le este aplicabilă legea în vigoare la data săvârşirii lor, coroborat cu principiul aplicării imediate a legii noi, Proiectul consacră aplicabilitatea dispozițiilor noului Cod privitoare la protecția memoriei, a corpului şi voinței persoanei decedate (art.78-81 din Cod) şi persoanelor trecute în neființă anterior intrării în vigoare a Codului.

În domeniul ocrotirii persoanei fizice, noul Cod civil aduce o serie de elemente de noutate, un exemplu constituindu-l instituția „consiliului de familie". Proiectul de lege stabileşte cadrul tranzitoriu de aplicare a noii instituții, propunând ca dispozițiile ce o reglementează să fie aplicabile doar tutelei şi curatelei instituite după intrarea în vigoare a Codului civil.

În ceea ce priveşte aplicarea reglementării generale a persoanei juridice, proiectul de lege propune, în lumina principiului aplicării imediate a legii noi, ca persoanele juridice în ființă la data intrării în vigoare a Codului să beneficieze de regimul juridic general aplicabil persoanelor juridice prevăzut de acest Cod, însă numai în măsura în care prin legile aplicabile fiecărei persoane juridice nu se prevede altfel.

Pentru a pune în acord legislația specială cu soluțiile consacrate de noul Cod civil, proiectul propune modificarea corespunzătoare a următoarelor acte normative: Legea nr.95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, Legea nr.8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, Legea nr.119/1996 cu privire la actele de stare civilă și Ordonanța de urgență a Guvernului nr.97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români.

Noul Cod creează un concept nou, instanța de tutelă. Înființarea, organizarea, funcționarea instanței de tutelă se vor realiza, în viitor, prin legea care reglementează sistemul judiciar. Până la data înființării instanței de tutelă, toate atribuțiile pe care Codul civil le stabilește ca aparținând instanței de tutelă rămân în competența instanțelor, secțiilor sau completelor specializate pentru minori și familie care funcționează potrivit Legii nr.304/2004 privind organizarea judiciară. În ceea ce privește cererile în curs de soluționare la data intrării în vigoare a Codului civil, acestea rămân să fie soluționate de instanțele judecătorești, sau, după caz, de autoritățile administrative competente potrivit legii în vigoare la data sesizării lor.

Titlul al IV-lea, Dispoziții cu privire la Cartea a II-a, „Despre familie"

Reglementarea raporturilor de familie aflate în curs de desfășurare la data intrării în vigoare a noului Cod civil rămâne supusă, în linii generale, aceloraşi reguli în ceea ce privește raportul între legea în vigoare la data nașterii lor sau al încheierii actului ori al producerii faptului care le generează și noul Cod civil: aplicarea imediată a noii legi civile efectelor aflate în curs de desfășurare. Este cazul, spre exemplu, al relațiilor personale și patrimoniale ale soților, care vor fi supuse noii reglementări, de la data intrării în vigoare a acesteia, indiferent de data încheierii căsătoriei, prin urmare, și celor încheiate înainte de intrarea în vigoare noului Cod civil.

În anumite situații, aplicarea noii legi în raporturi de căsătorie deja existente este condiționată de apariția sau de continuarea unor împrejurări de fapt ulterior intrării în vigoare a noului cod: este cazul, spre exemplu, al art.315, art.316, art.322, art.324, art.358, art.370-372 etc.

În materia căsătoriei, în ceea ce privește nulitatea, regula consacrată este aceea că motivele de nulitate ori anulabilitate se apreciază potrivit legii în vigoare la data încheierii actului juridic; prin urmare, în situațiile în care s-au stabilit noi condiții de valabilitate a căsătoriei sau noi interdicții la încheierea acesteia, sancțiunea nulității pentru nerespectarea condiției sau încălcarea interdicției se aplică numai căsătoriilor încheiate după data intrării în vigoare a Codului civil. Cu toate acestea, se dă eficacitate cauzelor de acoperire a nulității căsătoriei, consacrate ca atare prin noul cod, dacă faptul astfel calificat survine ulterior intrării în vigoare a acestuia.

Titlul al V-lea, Dispoziții cu privire la Cartea a III-a, „Despre bunuri"

Aplicabilitatea noului Cod civil se pliază, și din perspectiva titlului V, „Dispoziții cu privire la Cartea a III-a, „Despre bunuri", regulii generale instituite de Proiectul de lege de punere în aplicare, potrivit căreia normele aplicabile se stabilesc prin raportare la momentul nașterii situației juridice. Astfel, dispozițiile noului Cod civil se aplică actelor, faptelor și situațiilor juridice născute după intrarea în vigoare a acestuia, cele născute anterior noului Cod rămânând supuse vechii reglementări.

Pentru a se evita, în practică, o serie de interpretări neunitare în cazul ipotezelor controversate ori susceptibile de interpretare diferită, s-a considerat utilă, pentru anumite aspecte, o confirmare a principiului aplicării legii în timp (cum ar fi, de exemplu, situațiile prevăzute la art. 641, 660-666, 748 alin.2, 770 alin.(1) lit. f), 930-934 etc). De asemenea, sunt menționate expres cazurile în care prevederile noului Cod se aplică imediat (întrucât suntem în prezența unei situații mixte: un fapt juridic ulterior intrării in vigoare a Codului grefat pe un act încheiat anterior intrării în vigoare a acestuia), cum ar fi, de exemplu, dispozițiile art.747, care sunt aplicabile și în cazul uzufructului constituit anterior intrării în vigoare a Codului civil, dacă abuzul de folosință este săvârșit ulterior acestei date.

În ceea ce privește impactul asupra legislației în vigoare, se impune, pentru asigurarea armonizării soluțiilor legislative actuale cu cele consacrate de noul Cod civil, modificarea mai multor acte normative, printre care:

- Legea nr.33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică;

- Legea nr.51/1995 privind organizarea şi exercitarea profesiei de avocat – art. 3 lit. g);
- Legea cadastrului şi publicităţii imobiliare nr.7/1996, republicată, cu modificările şi completările ulterioare;
- Legea nr.213/1998 privind proprietatea publică şi regimul juridic al acesteia – titlul său modificându-se astfel: „Lege privind bunurile proprietate publică".

Titlul al VI-lea, Dispoziţii cu privire la Cartea a IV-a , „Despre moştenire şi liberalităţi"

Având în vedere soluţiile legislative novatoare aduse în materia moştenirii şi liberalităţilor de noul Cod civil, s-a impus ca, pornind de la principiul aplicării imediate a legii noi, să se instituie dispoziţii tranzitorii care să amenajeze regimul juridic aplicabil actelor, faptelor şi situaţiilor juridice născute înainte de intrarea în vigoare a noii reglementări şi al căror efect supravieţuieşte şi după această dată, fiind avute în vedere, între altele:

- regimul juridic aplicabil moştenirilor deschise înainte de intrarea în vigoare a noului Cod civil, inclusiv din perspectiva locului deschiderii acesteia;
- incidenţa cazurilor de nedemnitate succesorală cuprinse în noua reglementare asupra faptelor săvârşite după intrarea în vigoare a Codului civil, precum şi cu privire la înlăturarea efectelor acesteia;
- stabilirea duratei maxime a execuţiunilor testamentare începute înainte de intrarea în vigoare a Codului civil, fiind avut în vedere faptul că acesta limitează în timp execuţiunile testamentare.

Totodată, modificările aduse în materia moştenirilor şi liberalităţilor au impus şi un proces de asanare a legislaţiei speciale în domeniu, pentru evitarea eventualelor paralelisme legislative, precum şi pentru a asigura aplicarea noilor soluţiilor legislative ce au caracter general în raport cu cele cuprinse în reglementările cu caracter special. Prin urmare, s-a impus abrogarea Decretului-Lege nr.319/1944 privind dreptul de moştenire al soţului supravieţuitor, precum şi modificarea, completarea ori, după caz, abrogarea unor dispoziţii din Legea a notarilor publici şi a activităţii notariale nr. 36/1995.

Titlul al VII-lea - Dispoziţii cu privire la Cartea a V-a, „Despre obligaţii"

Proiectul de lege particularizează la materia obligaţiilor principiul general al neretroactivităţii legii noi, anunţat în Titlul "Dispoziţii generale" (cu modalitatea sa distinctă de interpretare, după cum vorbim de acte sau de fapte juridice).

Astfel, se prevede: "contractul este supus dispoziţiilor legii în vigoare la data când a fost încheiat în tot ceea ce priveşte încheierea, interpretarea, efectele, executarea şi încetarea sa", iar "modificarea contractului se face cu respectarea tuturor condiţiilor prevăzute de legea în vigoare la data modificării." În privinţa obligaţiilor născute din faptele juridice extracontractuale, se prevede că acestea "sunt supuse dispoziţiilor legii în vigoare la data producerii ori, după caz, a săvârşirii lor."

Principiul neretroactivităţii este reconfirmat şi în privinţa unor instituţii revizuite substanţial sau nou introduse în reglementarea generală a obligaţiilor. Astfel, Proiectul de lege prevede că dispoziţiile noului Cod civil privitoare la impreviziune, la transferul riscurilor în contractele translative de proprietate se aplică numai încheiate după intrarea în vigoare a acestui cod. În acelaşi sens, se precizează că prevederile din noul cod civil în materia simulaţiei sunt aplicabile numai actelor secrete încheiate după intrarea în vigoare a Codului.

Urmând aceeaşi perspectivă în materia garanţiilor, Proiectul de lege supune constituirea, conţinutul şi opozabilitatea drepturilor reale de garanţie dispoziţiilor legii în vigoare la data când s-au născut, dar formalităţile de publicitate pentru opozabilitate faţă de terţi, dispoziţiilor legii în vigoare la data efectuării acestora.

Întrucât în materia raporturilor obligaționale, elementele de noutate sunt numeroase și produc efecte majore, s-a apreciat că sunt necesare dispoziții de circumstanțiere a jocului celor două principii – neretroactivitatea și aplicarea imediată a legii noi. Astfel în cazul actelor/faptelor cărora noul Cod civil le conferă efecte juridice noi, apar nuanțări în privința aplicării în timp a dispozițiilor ce consacră aceste efecte. De exemplu, art.1182 din noul Cod civil prevede, la alineatul (1), că un contract se încheie prin "negocierea lui de către părți sau prin acceptarea fără rezerve a unei oferte de a contracta". Alineatul (2) al aceluiași articol prevede că este suficient pentru consumarea momentului încheierii contratului ca părțile să se pună de acord asupra elementelor esențiale ale acestuia, chiar dacă lasă unele elemente secundare spre a fi convenite ulterior ori încredințează determinarea lor unei alte persoane.
Dată fiind noutatea acestei modalități de încheiere a contractului, Proiectul de lege prevede că aceste dispoziții nu sunt aplicabile contractelor a căror negociere a început înainte de intrarea în vigoare a Codului civil, chiar dacă ea a continuat ulterior acestui moment.

În anumite situații, proiectul de lege prevede aplicarea noului Cod civil unor raporturi deja existente, dar această aplicare este condiționată de apariția sau continuarea unor împrejurări de fapt sau de încheierea unui act ulterior intrării în vigoare a noului Cod. Este cazul art.1717 din Codul civil, cu privire la care proiectul de lege precizează că acestea se aplică „și contractelor încheiate înainte de data intrării în vigoare a Codului civil, în cazul în care comportamentul cumpărătorului care pricinuiește defecțiunea survine acestei date."
În același sens, Proiectul de lege prevede cu privire la aplicabilitatea art.1811 din noul Cod civil că „dacă formalitățile de opozabilitate nu au fost îndeplinite cu privire la un contract de locațiune în curs de executare la data intrării în vigoare a Codului civil și bunul dat în locațiune este înstrăinat după această dată, contractul de locațiune este opozabil dobânditorului numai dacă sunt îndeplinite formalitățile prevăzute de art.1811 din Codul civil."
De asemenea, norma tranzitorie referitoare la aplicarea dispozițiilor privitoare la încetarea contratului de închiriere în cazul decesului chiriașului: „dispozițiile art.1834 se aplică și contractelor aflate în curs de executare la data intrării în vigoare a Codului civil.

În anumite domenii, caracterizate prin longevitatea raporturilor civile, s-a apreciat că se impune ca, după o perioadă rezonabilă în care norma să poată fi cunoscută, anumite dispoziții ale noului Cod civil să se aplice și unor raporturi născute anterior intrării sale în vigoare.
Dimpotrivă, în privința unor instituții ce nu au fost menținute în noua reglementare (de exemplu, retractul litigios), Proiectul de lege instituie supraviețuirea legii vechi: „pentru cesiunile de drepturi litigioase încheiate înainte de intrarea în vigoare a Codului civil își păstrează aplicabilitatea dispozițiile art. 1402-1404 din Codul civil de la 1864."

Pentru punerea în acord a dispozițiilor actualului cadru legal în vigoare cu dispozițiile Codului civil, Proiectul de lege propune modificarea următoarelor acte normative: Legea locuinței nr.119/1996, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 40/1999 privind protecția chiriașilor și stabilirea chiriei pentru spațiile cu destinația de locuințe, Legea nr.36/1995 a notarilor publici și activității notariale, Ordonanța Guvernului nr.19/1997 privind transporturile, Ordonanța de urgență a Guvernului nr.12/1998 privind transportul pe căile ferate române și reorganizarea Societății Naționale a Căilor Ferate Române, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 109/2005 privind transporturile rutiere, Ordonanța Guvernului nr. 9/2000 privind nivelul dobânzii legale pentru obligații bănești, Legea nr.136/1995 privind asigurările și reasigurările în România, Legea nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare, Ordonanța Guvernului nr. 9/2004 privind unele contracte de garanție financiară, Legea nr.31/1990 privind societățile comerciale.

Modificarea acestor acte normative primare va determina necesitatea modificării normelor subsecvente emise în aplicarea lor (de exemplu, Hotărârea Guvernului nr.82/2003 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 141/2002 privind reglementarea depozitării semințelor de consum, regimul certificatelor de depozit pentru acestea și constituirea Fondului de garantare pentru certificatele de depozit și pentru stabilirea contravențiilor și a modului de sancționare, Decizia C.N.V.M. nr.1407/20.06.2006). Aceste modificări vor fi operate de către autoritățile cu inițiativă legislativă în domeniu, până la data intrării în vigoare a Codului, respectiv în termenele prevăzute de Legea de punere în aplicare.

Titlul al VIII-lea, Dispoziții cu privire la Cartea a VI-a, „Despre prescripția extinctivă, decăderea și calculul termenelor

Reglementarea regimului juridic al prescripției este esențial modificată prin noul Cod civil, în special prin atenuarea caracterului rigid, eminamente legal al prescripției într-unul cu importante aspecte convenționale, mergând de la stabilirea între părți, cu anumite limite, a unui alt termen de prescripție decât cel legal și a datei de la care curge termenul de prescripție până la renunțarea la prescripția împlinită sau la beneficiul termenului deja scurs.

Regimul invocării acesteia se modifică, în sensul că prescripția nu va putea fi invocată decât de cel în folosul căruia curge, cu precizarea că ea nu operează de drept și nici nu va mai putea fi invocată din oficiu de organul de jurisdicție. Pe aceeași linie de gândire, se modifică prevederea referitoare la invocarea prescripției în sensul că prescripția va putea fi opusă numai în primă instanță, iar nu și în apel, în scopul corelării cu prevederile Noului Cod de procedură civilă privind termenul de invocare a excepțiilor și apărărilor de către pârât și dând satisfacție principiilor securității juridice și al previzibilității normelor juridice.

Sub aspect tranzitoriu, flexibilizarea regimului prescripției extinctive, exprimată în aspectele convenționale menționate, va opera numai pentru prescripțiile al căror termen începe să curgă după intrarea în vigoare a noului Cod civil; prescripțiile neîmplinite rămân supuse dispozițiilor legale care le-au instituit.

Cauzele noi de suspendare se aplică, prin excepție, și prescripțiilor în curs la data intrării în vigoare a noii legi.

Este de menționat că atât motivul de suspendare constând în negocierile purtate pentru soluționarea amiabilă, cât și cel referitor la procedura prealabilă vor avea efect suspensiv numai dacă s-au produs ulterior intrării în vigoare a noului Cod civil.

Titlul al IX-lea, „Dispoziții privitoare la Cartea a VII-a –Dispoziții de drept internațional privat"

Soluțiile normative novatoare ale Cărții a VII – a – „Dispoziții de drept internațional privat" din Legea nr.287/2009 privind Codul civil necesită identificarea și nuanțarea corespunzătoare a aspectelor de drept inter-temporal care vor guverna tranziția de la actualul regim juridic. Astfel, soluția cuprinsă în proiect pentru soluționarea raporturilor juridice cu elemente de extraneitate născute anterior intrării în vigoare a Codului civil, deduse soluționării instanțelor judecătorești ori, după caz, autorităților competente, este aceea a aplicării imediate a normelor conflictuale noi, indiferent de data ori locul încheierii actelor ori producerii sau săvârșirii faptelor generatoare ale respectivelor raporturi juridice, sub rezerva producerii unor consecințe vădit injuste prin aplicarea acestora.

Totodată, în situația alegerii voluntare de către părți a normelor de drept material aplicabile raportului cu element de extraneitate, în cazul în care au suferit modificări până la data aplicării, acestea se aplică în măsura în care sunt pertinente și în lipsă de prevederi contrare în cuprinsul Cărții a VII - a din Codul civil.

De asemenea, este necesară abrogarea prevederilor Legii nr.105/1992 privind raporturile de drept internațional privat care au fost preluate în *Cartea a VII-a* „Dispoziții de drept internațional privat".

3. Surse de documentare avute în vedere la elaborarea proiectului

La elaborarea proiectului de lege au fost avute în vedere:

a. Constituția României, republicată;

b. Alte legi de punere în aplicare a unui cod civil
- Legea de punere în aplicare a Codului civil italian - Il Codice civile italiano – Dispositioni di attuazione e transitorie;
- Legea de punere în aplicare a Codului civil Quebec – Loi sur l'application de la réforme du Code civil.

c. Coduri:
- Codul civil;
- Codul familiei;
- Codul comercial;
- Noul Cod de procedură civilă
- Codul civil Québec;
- Codul civil francez;
- Codul civil italian;
- Codul civil spaniol;
- Codul civil elvețian;
- Codul elvețian al obligațiilor;
- Codul civil german;
- Codul civil brazilian.

d. Coduri – proiect:
- Codul civil din 1940 (Codul civil Carol al II-lea);
- Proiectul Codului civil român din 1971.

Secțiunea a 4-a
Impactul socio-economic al proiectului de act normativ

1. Impactul macro-economic

Proiectul de lege, prin el însuşi, nu are un impact asupra mediului macro-economic. Făcând însă corp comun cu Codul civil, influența pozitivă a acestuia din urmă îşi întregeşte valențele doar prin intermediul normei ce îi asigură aplicarea unitară şi sistematică.

2. Impactul asupra mediului de afaceri

Noul Cod civil a consacrat abordarea unitară a raporturilor obligaționale, renunțându-se la diviziunea tradițională în raporturi civile şi raporturi comerciale şi consacrându-se diferențieri de regim juridic în funcție de calitatea de profesionist, respectiv non-profesionist a celor implicați în raportul juridic obligațional. Modificarea fundamentală de concepție, revizuirea propusă a reglementării contractelor, inclusiv a celor destinate, în special profesioniştilor, includerea în Codul civil a reglementării unor contracte specifice lumii bancare sunt soluții legislative ce se preconizează a avea un semnificativ impact pozitiv asupra dezvoltării mediului de afaceri.

Aplicarea efectivă a acestor soluții şi în consecință influența pozitivă a acestora devine posibilă urmare adoptării prezentului proiect, care stabileşte cu claritate condițiile în care se produce transferul de la un regim juridic la altul.

3. Impactul social

Dat fiind obiectul de reglementare şi caracterul normelor, date fiind opţiunile de politică legislativă consacrate cu scopul declarat de a răspunde actualelor exigenţe ale realităţilor social-economice şi, implicit, la nevoile practicii judiciare, se apreciază că proiectul va avea un impact social pozitiv.

Secţiunea a 5-a
Impactul financiar asupra bugetului general consolidat, atât pe termen scurt, pentru anul curent, cât şi pe termen lung (5 ani)

Pentru punerea în aplicare a Codurilor civil, de procedură civilă, penal şi de procedură penală, Ministerul Justiţiei a avut în vedere dezvoltarea unui program cu două componente: elaborarea legilor de punere în aplicare (care reglementează şi realizează adaptările de ordin legislativ necesare pentru asigurarea punerii în aplicare a codurilor) şi realizarea studiului privind pregătirea punerii în aplicare a codurilor (care va cuprinde aspectele bugetare, de resurse umane şi logistice necesare pentru aplicarea noilor coduri).

Studiul privind pregătirea punerii în aplicare a codurilor va fi efectuat în cadrul proiectului Reforma Sistemului Judiciar finanţat prin Acordul de Împrumut dintre România şi Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare ratificat prin Legea nr.205/2006.

Secţiunea a 6-a
Efectele proiectului de act normativ asupra legislaţiei în vigoare

1. Măsuri normative necesare pentru aplicarea proiectului de act normativ:

a) acte normative în vigoare ce vor fi modificate sau abrogate, ca urmare a intrării în vigoare a proiectului de act normativ

Unul dintre elementele esenţiale ale legii de punere în aplicare este identificarea actelor normative asupra cărora noul Cod civil are incidenţă: norme ce trebuie abrogate întrucât dublează reglementarea din Cod, norme ce trebuie modificate, pentru a adapta soluţia acestora noului regim consacrat de cod. A se vedea, în acest sens, secţiunea a 2-a, pct.2.4.

b) acte normative ce urmează a fi elaborate în vederea implementării noilor dispoziţii
În aplicarea dispoziţiilor primare a căror modificare se propune prin acest proiect de lege, instituţiile cu iniţiativă legislativă în diferite domenii asupra cărora Codul civil are incidenţă vor emite acte normative secundare. A se vedea, în acest sens, secţiunea a 2-a, pct.2.4.

2. Compatibilitatea proiectului de act normativ cu legislaţia comunitară în materie

a. conformitatea proiectului de act normativ cu legislaţia comunitară în cazul proiectelor ce transpun prevederi comunitare

Compatibilitatea soluţiilor legislative consacrate de noul Cod civil cu *acquis-ul comunitar* a fost verificată în etapa elaborării şi avizării Codului civil.
Proiectul de lege pentru punerea în aplicare a Codului civil nu introduce soluţii de natură a face necesară o nouă examinare sub aspectul conformităţii cu legislaţia comunitară.

b. măsuri normative necesare aplicării directe a actelor normative comunitare
Nu este cazul.

c. decizii ale Curții de Justiție a Uniunii Europene
Nu este cazul

d. Alte acte normative și/sau documente internaționale din care decurg angajamente
Nu este cazul

e. Alte informații
Nu este cazul

Secțiunea a 7-a
Consultările efectuate în vederea elaborării proiectului de act normativ

1. Informații privind procesul de consultare cu organizații neguvernamentale, institute de cercetare și alte organisme implicate

Proiectul de act normativ a fost supus dezbaterii publice, în conformitate cu prevederile Legii nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică.

Prealabil elaborării proiectului de lege, au fost solicitate propuneri de modificare a actelor normative în vigoare în vederea compatibilizării lor cu soluțiile legislative ale noului Cod civil următoarelor organizații profesionale, entități: Uniunea Națională a Barourilor din România, Uniunea Națională a Notarilor Publici din România, Uniunea Națională a Practicienilor în Insolvență din România, Bursa de Valori București, Uniunea Națională a Executorilor Judecătorești din România, Asociația Română a Băncilor.

Ulterior redactării proiectului, a fost comunicat aceloraşi instituții, organizații, entități textul proiectului, cu solicitarea de a se comunica observații și propuneri.

Activitatea de consultare a urmărit colectarea a cât mai multor propuneri din partea principalilor destinatari ai normei, pentru a ca textul de proiectului să fie cât mai adaptat nevoii practicii, să faciliteze asimilarea normei, să promoveze soluțiile alese de autorul proiectului.

2. Fundamentarea alegerii organizațiilor cu care a avut loc consultarea, precum și a modului in care activitatea acestor organizații este legata de obiectul proiectului de act normativ

Criteriul de selectare a entităților consultate în mod instituțional a fost incidența reglementării noului cod civil asupra activității entității, competențelor legale ale instituției publice/corpului profesional.

3. Consultările organizate cu autoritățile administrației publice locale, in situația in care proiectul de act normativ are ca obiect activități ale acestor autorități, in condițiile Hotărârii Guvernului nr. 521/2005 privind procedura de consultare a structurilor asociative ale autorităților administrației publice locale la elaborarea proiectelor de acte normative

Nu este cazul.

4. Consultările desfășurate în cadrul consiliilor interministeriale, în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 750/2005 privind constituirea consiliilor interministeriale permanente

Prealabil elaborării proiectului de lege, au fost solicitate propuneri de modificare a actelor normative în vigoare în vederea compatibilizării lor cu soluțiile legislative ale noului Cod civil următoarelor instituții publice: Banca Națională a României, Consiliul Concurenței, Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, Ministerul Transporturilor și Infrastructurii, Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului, Ministerul Finanțelor Publice, Ministerul Sănătății, Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Ministerul Economiei, Comerțului și Mediului de Afaceri, Ministerul Mediului și Pădurilor, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Comunicațiilor și Societății Informaționale, Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, Departamentul pentru Afaceri Europene, Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților, Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară, Comisia de Supraveghere a Asigurărilor, Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, Oficiul Național al Registrului Comerțului, Banca Națională a României, Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului, Agenția Națională pentru Protecția Familiei, Oficiul Român pentru Adopții, Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor, Agenția Națională de Administrare Fiscală, Inspectoratul de Stat în Construcții, Autoritatea Națională de Reglementare pentru Serviciile Comunitare de Utilități Publice, Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare, Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor, Administrația Națională a Îmbunătățirilor Funciare, Autoritatea Națională pentru Reglementarea și Monitorizarea Achizițiilor Publice, Agenția Națională de Reglementare în Domeniul Energiei, Agenția Națională pentru Resurse Minerale, Institutul de Medicină Legală, Agenția Națională de Transplant, Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci, Oficiul Român pentru Drepturile de Autor.

5. Informații privind avizarea
Consiliul Legislativ a avizat favorabil proiectul de lege, prin avizul nr.884/08.07.2010.

Secțiunea a 8-a
Activități de informare publică privind elaborarea și implementarea proiectului de act normativ

1. Informarea societății civile cu privire la necesitatea elaborării proiectului de act normativ

Proiectul de act normativ a fost supus dezbaterii publice, în conformitate cu prevederile Legii nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică.

2. Informarea societății civile cu privire la eventualul impact asupra mediului în urma implementării proiectului de act normativ, precum și efectele asupra sănătății și securității cetățenilor sau diversității biologice

Proiectul nu are astfel de implicații.

Față de cele prezentate, a fost elaborat proiectul de Lege alăturat, pe care îl supunem Parlamentului spre adoptare.

PRIM – MINISTRU

EMIL BOC